

რიჩარდ ნიქსონი და ახალი ეტაპი აშშ-ჩინეთის ურთიერთობებში

საკვანძო სიტყვები: რიჩარდ ნიქსონი, ჩინეთი, მაო ძედუნი, ჰენრი კისინჯერი, ჯოუ ენ ლაი, ურთიერთობები, დიპლომატიური, ნორმალიზაცია, ტაივანი, შანხაის კომუნიკე

Keywords: Richard Nixon, China, Mao Zedong, Henry Kissinger, Zhou Enlai, Relations, Diplomatic, Normalisation, Taiwan, Shanghai Communiqué

1968 წელი ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის საკმაოდ მძიმე გამოდგა როგორც საშინაო, ისე საგარეო პოლიტიკური თვალსაზრისით. ლინდონ ჯონსონის პრეზიდენტობისას (1963-1969) მთელ რიგმა ეკონომიკურმა და სოციალურმა პრობლემებმა იჩინა თავი. მმართველობის დასაწყისში ჯონსონმა „თავისუფლებასა და კეთილდღეობაზე დაფუძნებული დიდი საზოგადოების შექმნა“ დააანონსა და ამ მიზნით სიღარიბის პრობლემის საბოლოოდ გადაწყვეტა განიზრახა, მაგრამ ვიეტნამის ომში ამერიკის სრულმაშტაბიანმა ჩართვამ ჯონსონის ოცნება დაჩრდილა (აშშ-მსოფლიო ჰეგემონი 2014: 29). მთელს ქვეყანაში ომის საწინააღმდეგო გამოსვლები დაიწყო. 1964 წელს ლინდონ ჯონსონის მიერ ხელმოწერილი სამოქალაქო უფლებების აქტის მიუხედავად გამძაფრდა რასიზმთან დაკავშირებული პრობლემებიც. გამოჩნდა შავკანიანთა უფლებებისთვის მებრძოლთა ახალი თაობა, რომელიც რევოლუციური ნაციონალიზმისა¹ და შეიარაღებული თავდაცვის მოწოდებით გამოდიოდა. 1968 წლის აპრილში, შავკანიანთა უფლებებისთვის არაძალადობრივი ბრძოლის ლიდერი, მარტინ ლუთერ კინგი თეთრკანიანის ხელით იქნა მოკლული. არ წყდებოდა სტუდენტთა საპროტესტო გამოსვლები ვიეტნამში ამერიკელ სამხედროთა ყოფნის წინააღმდეგ. 1968 წლისთვის ვიეტნამში 536 ათასი ამერიკელი სამხედრო მოსამსახურე იმყოფებოდა (კაჭარავა 2018: 383).

შექმნილი საშინაო და საგარეო მდგომარეობიდან გამომდინარე, საჭირო იყო ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა და ჯონსონის ადმინისტრაციის

1 რევოლუციური ნაციონალიზმი – ტერმინი, რომელიც გამოიყენებოდა მრავალი სხვადასხვა ტიპის ნაციონალისტური პოლიტიკური მოძრაობის პოლიტიკურ ფილოსოფიაში, რომლებსაც სურდათ თავიანთი მიზნების მიღწევა დადგენილი წესრიგის წინააღმდეგ „რევოლუციის“ გზით.

მიერ დაშვებული შეცდომების გამოსწორება. 1968 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში, დემოკრატების წარმომადგენელი იყო ლინდონ ჯონსონის ადმინისტრაციის ვიცე-პრეზიდენტი ჰუბერტ ჰამფრი. „დემოკრატებიდან პრეზიდენტობისთვის იბრძოდა გარდაცვლილი პრეზიდენტის – ჯონ ფიცჯერალდ კენედის ძმა რობერტ კენედიც, მაგრამ იგი 1968 წლის 5 ივნისს კალიფორნიაში ამომრჩევლებთან შეხვედრისას მოკლეს (იგი ახალგაზრდა პალესტინელმა არაბმა სირჰან სირჰანმა მოკლა, რომელსაც სძულდა კენედი მისი ისრაელისადმი კეთილგანწყობის გამო)“ (კაჭარავა 2018: 388). რესპუბლიკურ პარტიას კი წარმომადგენდა რიჩარდ მილჰაუს ნიქსონი, რომელსაც ძალიან მდიდარი პოლიტიკური წარსული ჰქონდა. 1947-1950 წლებში ნიქსონი იყო კონგრესის წარმომადგენელთა პალატის წევრი კალიფორნიიდან, ხოლო 1950-53 წლებში იმავე შტატის სენატორი. 1953-61 წლებში, ეიზენჰაუერის პრეზიდენტობის დროს, ნიქსონი იყო აშშ-ის ვიცე-პრეზიდენტი. თუმცა იყო წარუმატებლობაც, როდესაც დამარცხდა 1960 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში. ამის მიუხედავად ფარ-ხმალი არ დაუყრია და 1968 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში ჩაერთო და საბოლოოდ, წარმატებასაც მიაღწია.

აღსანიშნავია, რომ წინასაარჩევნოდ გამოკითხულ ამერიკელთა 51% ქვეყნის მთავარ პრობლემად ვიეტნამის ომს მიიჩნევდა, „შესაბამისად, რესპუბლიკური პარტიის პრეზიდენტობის კანდიდატმა რიჩარდ ნიქსონმაც ძალზე დიდი ყურადღება დაუთმო ამ საკითხს, თუმცა, როგორც პოლიტიკური „ქორი“, ვიეტნამის ომის გამარჯვებით დასრულების მომხრე იყო“ (კაჭარავა 2018: 389). როგორც ნიქსონი თავის მემუარებში წერს, „ვიეტნამი გახლდათ ყველაზე ცხელი ეროვნული საკითხი და არანაირი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, თუ რამდენად რბილად შეეხებოდნენ მას კანდიდატები“ (Nixon 1978: 707). საპრეზიდენტო არჩევნები 5 ნოემბერს ჩატარდა და მასში მოსახლეობის 60 პროცენტზე მეტმა მიიღო მონაწილეობა. ხმათა რაოდენობა შემდეგი პრინციპით გადანაწილდა: რესპუბლიკელმა ნიქსონმა საარჩევნო ხმების 43.2% მიიღო, დემოკრატმა ჰამფრიმ – 42.6%, მესამე პარტიის (ამერიკული დამოუკიდებელი პარტია) კანდიდატმა ჯორჯ უოლესმა კი – 12.9%. ნიქსონმა 32 შტატისაგან მიიღო მხარდაჭერა, ჰამფრიმ მხოლოდ 13 შტატში გაიმარჯვა, ხოლო უოლესმა ხუთში. საარჩევნო კოლეგიაში ნიქსონმა 301 ხმა, ჰამფრიმ 191, ხოლო უოლესმა 46 ხმა მოიპოვა (US Election of 1968... 2021).

გაპრეზიდენტების შემდეგ, მთავარი და ყველაზე მნიშვნელოვანი საგარეო ურთიერთობათა საკითხი, რომელიც გადაწყვიტა რიჩარდ ნიქ-

სონმა თავის პირველ საპრეზიდენტო ვადაში, იყო ურთიერთობების დამყარება ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან. მას შემდეგ, რაც ჩინეთის სამოქალაქო ომში 1949 წელს გამარჯვებას კომუნისტურმა პარტიამ მიაღწია მათ ძედუნის მეთაურობით, ჩინეთსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის ყველანაირი ურთიერთობები განწყდა. აშშ-მა არ აღიარა კომუნისტური ჩინეთი და ერთადერთ კანონიერ ხელისუფლებად ტაივანის ხელისუფლება გამოაცხადა ჩან კაიშის მეთაურობით. ასევე, აშშ-მა არ სცნო კომუნისტური ჩინეთის უფლება უშიშროების საბჭოში ადგილზე, რომელიც ტაივანმა დაიკავა.

ნიქსონმა პირველად, ჯერ კიდევ 1967 წელს, თავისი მსოფლიო ტურნეს დროს დააყენა საკითხი ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან ურთიერთობების დაახლოებასთან დაკავშირებით. იმავე წლის მარტში ვარშავაში რუმინეთის ლიდერ ნიკოლაე ჩაუშესკუსთან შეხვედრის დროს ნიქსონმა განაცხადა, რომ „ჩინეთს ჰყავდა 700 მილიონი ადამიანი და ეჭვგარეშედ იყო მნიშვნელოვანი ფაქტორი მსოფლიოში“ (Tudda 2012: 1). ნიქსონმა ასევე უთხრა რუმინეთის ლიდერს, რომ თუ ის (ჩინეთი) იზოლირებული დარჩებოდა... „ოცი წლის შემდეგ, ამ ქვეყანას შეიძლება საფრთხე შეექმნა მსოფლიო მშვიდობისთვის“ (Tudda 2012: 1).

მსოფლიო ტურნეს აზიური ნაწილის ფარგლებში, ნიქსონი ეწვია პაკისტანს და შეხვდა პაკისტანის ლიდერ აიუბ-ხანს, რომელსაც ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან მჭიდრო ურთიერთობები ჰქონდა. აიუბმა ნიქსონს უთხრა, რომ ჩინეთს სურდა აღქმულიყო, როგორც „მსოფლიო ძალა“ შეერთებული შტატებისა და საბჭოთა კავშირის მსგავსად. პაკისტანის ლიდერმა ნიქსონს ისიც განუცხადა, რომ ჯოუ ენლაისთან ბოლო საუბრისას, ჩინეთის პრემიერმა „გამოავლინა რუსების მიმართ სრული ზიზღი, მაგრამ ამერიკელების მიმართ პატივისცემა“ (Tudda 2012: 1).

აღსანიშნავია, რომ ნიქსონმა, საჯაროდ, პირველად ისაუბრა შეერთებულ შტატებსა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას შორის ურთიერთობების მნიშვნელობაზე 1967 წლის ოქტომბერში ჟურნალ „საგარეო საქმეებში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში სახელწოდებით – „აზია ვიეტნამის შემდეგ“. ამ სტატიაში ნიქსონმა ხაზი გაუსვა იმასაც, რომ ვაშინგტონის აზიურმა მოკავშირეებმა უნდა „სწრაფად იმოქმედონ საკუთარი სამომავლო უსაფრთხოების მკვიდრი ჩარჩოს შესაქმნელად, რადგან შეერთებულ შტატებს შესაძლოა აღარ ეთამაშა „მსოფლიო პოლიციელის“ როლი“ (Tudda 2012: 1). 1969 წლის 20 იანვარს, თავის საინაუგურაციო სიტყვაში რიჩარდ ნიქსონმა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის

მისამართით გააგზავნა მესიჯი, როდესაც განაცხადა: „ჩვენ ვეძებთ ღია სამყაროს... სამყაროს, რომელშიც არც ერთი დიდი თუ პატარა ხალხი არ იცხოვრებს გამძაფრებულ იზოლაციაში“ (Tudda 2012: 1). ორი კვირის შემდეგ, პირველ თებერვალს, ნიქსონმა თავის მრჩეველს ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში ჰენრი კისინჯერს მისწერა მემორანდუმი, რომელშიც მოუწოდებდა, რომ ადმინისტრაციას ყველანაირი გზით გამოეკვლია ჩინეთთან დაახლოვების შესაძლებლობები. რა თქმა უნდა, ეს ყველაფერი უნდა გაკეთებულიყო ფარულად. მთელი 1969 წლის მანძილზე ჩინელები უგულებელყოფდნენ ამერიკელთა მიერ გაგზავნილ ინტერესების დაბალ სიგნალებს. 1970 წლიდან ამერიკელები უფრო სერიოზულად მიუდგნენ ჩინეთთან დიალოგის გახსნის საკითხს.

პირველი სერიოზული საჯარო ნაბიჯი ჩინეთის საკითხზე გადაიდგა 1970 წლის თებერვალში, როდესაც პრეზიდენტმა ნიქსონმა კონგრესს გაუგზავნა საგარეო პოლიტიკის პირველი ანგარიში. ანგარიში იწყებოდა ჩინეთზე საუბრით: „ჩინელები დიდებული და სიცოცხლით სავსე ხალხია, რომლებიც არ უნდა დარჩნენ იზოლირებულნი საერთაშორისო საზოგადოებისაგან ... კომუნისტურ ჩინეთთან ჩვენი ურთიერთობის საფუძვლები მსგავსია იმ პრინციპებისა, რომლებიც განაპირობებენ ჩვენს პოლიტიკას სსრკ-ის მიმართ“ (Nixon 1978: 1177). ანგარიშში ასევე საუბარი იყო იმაზე, რომ შეერთებული შტატების მხრიდან გადაიდგმებოდა ყველა ნაბიჯი პეკინთან პრაქტიკული ურთიერთობების გასაუმჯობესებლად. პეკინში ნათლად გაიზრეს ამ ანგარიშში არსებული ფორმულირებების მნიშვნელობა. ორი დღის შემდეგ, ვარშავაში აშშ-ის ელჩთან, ვალტერ სტოესელთან შეხვედრის დროს, ჩინეთის ელჩმა მკვეთრად შესთავაზა ამერიკულ მხარეს მათი შეხვედრების, რომლებიც აქამდე სპორადული და არაპროდუქტიული იყო, პეკინში გადატანა. მან ასევე მიანიშნა, რომ ისინი მიესალმებოდნენ ამერიკელი მაღალჩინოსნის ჩართვას მოლაპარაკებების პროცესში. აღსანიშნავია, რომ ვარშავის მოლაპარაკებების პეკინში გადატანის გეგმა მაისში შეფერხდა, როდესაც ამერიკელთა მიერ კამბოჯის ოპერაციის პროტესტის ნიშნად, ჩინელებმა გააუქმეს დაგეგმილი შეხვედრა. მოლაპარაკებების პროცესი ჩიხში შევიდა. რამდენიმე თვის შემდეგ, ჩინელებმა მიანიშნეს, რომ მზად იყვნენ განეახლებინათ ორმხრივი მოლაპარაკებები. ივლისში მათ გაანთავისუფლეს ამერიკელი კათოლიკე ეპისკოპოსი ჯეიმს ედვარს უოლში, რომელიც 1958 წელს დააპატიმრეს და თორმეტი წლის განმავლობაში პატიმრობაში ჰყავდათ. ოქტომბრის დასაწყისში პრეზიდენტმა

ნიქსონმა ინტერვიუ მისცა ჟურნალ „Times“-ს, რომელშიც განაცხადა: „თუკი რაიმე მინდა გავაკეთო, სანამ მოვკვდები, ეს ჩინეთში წასვლაა. თუ მე ეს ვერ გავაკეთე, მინდა, რომ ეს ჩემმა შვილებმა გააკეთონ“ (Nixon 1978: 1178). 1970 წლის 25 ოქტომბერს პაკისტანის პრეზიდენტ იაჰია ხანთან შეხვედრის დროს ნიქსონმა მას განუცხადა, რომ ის აპირებს პოლიტიკის შეცვლას კომუნისტური ჩინეთის მიმართ და ურთიერთობის ნორმალიზებას, რაშიც ნიქსონს მისი დახმარება სჭირდებოდა, როგორც შუამავლის. ასე შეიქმნა ე.წ. „იაჰიას არხი“, რომელმაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ჩინეთ-ამერიკის ურთიერთობების დაახლოვების საქმეში. პრეზიდენტმა ნიქსონმა მნიშვნელოვანი დიპლომატიური სიგნალი გაუგზავნა კომუნისტურ ჩინეთს, როდესაც 1970 წლის ოქტომბერში, შტატებში ვიზიტით მყოფ რუმინეთის ლიდერ ნიკოლაე ჩაუშესკუს საპატივსაცემოდ გამართულ საზეიმო ვახშამზე თავის სადღეგრძელოში განზრახ მოიხსენია კომუნისტური ჩინეთი თავისი ოფიციალური სახელწოდებით („ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა“). ჩაუშესკუსთან საუბარში ნიქსონმა ისიც განაცხადა, რომ მაშინაც კი, თუ ამერიკული მხარე უგულებელყოფდა ჩინეთთან სრული დიპლომატიური ურთიერთობების აღდგენის საბოლოო იდეალს, მაინც შესაძლებელი იქნებოდა მაღალი დონის პირადი წარმომადგენლების გაცვლა. ჩაუშესკუ დასთანხმდა ამ სიტყვის პეკინისთვის გადაცემას და ეს იყო ე. წ. „რუმინული არხის“ დასაწყისი.

1971 წლის 4 აპრილს მაგიდის ჩოგბურთის 31-ე მსოფლიო ჩემპიონატზე აშშ-ის ნაკრების მოთამაშე და მსოფლიოს ჩემპიონი გრინ კოენი შეცდომით ჩაჯდა ჩინეთის ნაკრების ავტობუსში, რომელიც შეჯიბრის ადგილისკენ მიდიოდა. ცნობილი ჩინელი სპორტსმენი ჟუანგ ძედუნი მასთან მეგობრობდა, „ისტორიული ურთიერთქმედება“ და ურთიერთსაჩუქრები ჩინეთ-აშშ-ის „პინგ-პონგის დიპლომატიის“ დასაწყისი გახდა. უფრო მეტიც, თავმჯდომარე მათ ძედუნმა მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღო და მოიწვია აშშ-ის მაგიდის ჩოგბურთის გუნდი ჩინეთში. ამ ნაბიჯმა, რომელსაც „პინგ-პონგის დიპლომატია“ ეწოდა, მსოფლიო შოკში ჩააგდო. ჩინეთ-აშშ-ის გაცვლის შემდგომმა სერიამ, რომელმაც მსოფლიო გააოცა, კიდევ უფრო გამოიწვია ცუნამი დიპლომატიური ჭიდაობის სფეროში და უნებლიეთ დაიწყო მნიშვნელოვანი ცვლილებები, რომლებმაც გავლენა მოახდინა მსოფლიოზე.

„პინგ-პონგის დიპლომატიამ“ ხელი შეუწყო ჩინეთ-ამერიკის შერიგების პროცესსა და ურთიერთობების ნორმალიზებას. ჩინეთისა და

შეერთებული შტატების ლიდერების ერთობლივი ძალისხმევით, მაგიდის ჩოგბურთის ამერიკული დელეგაცია, რომელიც მონაწილეობდა მაგიდის ჩოგბურთის მე-3 მსოფლიო ჩემპიონატში 1971 წლის 10-დან 17 აპრილამდე, ეწვია ჩინეთს და გახდა ამერიკელი სტუმრების პირველი ჯგუფი, რომელიც ეწვია ჩინეთს.

„პინგ-პონგის დიპლომატიამ“ მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა ჩინეთის საგარეო იერსახე. „ჩინეთ-აშშ-ის ურთიერთობებში დრამატულმა ცვლილებებმა პირდაპირ დააჩქარა ახალი ჩინეთის იურიდიული ადგილის აღდგენა გაეროში“ (Nixon 1978: 455).

იაპონიაში საერთაშორისო შეჯიბრის დროს აშშ-სა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის (ჩსრ) მაგიდის ჩოგბურთელებს შორის კარგად ცნობილი დაძმობილების შემდეგ, 1971 წლის აპრილში ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკამ გამოსცა მონწევა აშშ-ის პინგ-პონგის გუნდის ჩინეთში მატჩის ჩასატარებლად. 1972 წლის აპრილში, ჩსრ-ის პინგ-პონგის გუნდი ეწვია შეერთებულ შტატებს კეთილი ნების ტურით. ამ არაფორმალურმა „პინგ-პონგის დიპლომატიამ“ საჯარო სახე შექმნა უფრო სერიოზული დიპლომატიური მოლაპარაკებებისთვის (Foreign Relations of...2003).

1971 წლის ოქტომბერში, პრეზიდენტ ნიქსონის მრჩეველი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, ჰენრი კისინჯერი მეორედ ჩავიდა ჩინეთში. შემდეგ მოხდა მოულოდნელი რამ – 25 ოქტომბერს გაეროს 26-ე გენერალურმა ასამბლეამ აბსოლუტური უმრავლესობით მიიღო რეზოლუცია 2758, რომელიც აღადგენდა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ყველა ლეგალურ უფლებებს გაეროში. უდავოა, რომ ჩინეთ-აშშ-ის ურთიერთობების ნორმალიზებამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა გაეროში ჩინეთის იურიდიული ადგილის აღდგენაში. 1971 წლის 15 ივლისს ჩინეთმა და შეერთებულმა შტატებმა ერთდროულად გამოაცხადეს კისინჯერის ვიზიტი ჩინეთში. ისეთმა ქვეყნებმა, როგორებიცაა იაპონია, ავსტრალია და ახალი ზელანდია, უარი თქვეს გაეროს გენერალურ ასამბლეაში „ორმაგ წარმომადგენლობაზე“. 1971 წელს ჩინეთში ვიზიტმა მტკიცედ შეუწყო ხელი ჩინეთის წარმომადგენლობის აღდგენისათვის ბრძოლაში გამარჯვებას. კისინჯერის მეორე ვიზიტმა ჩინეთში დიდი გავლენა იქონია სასტიკ დებატებზე და აღდგენის კენჭისყრის შედეგებზე.

პეკინის ღირსშესანიშნაობების ფოტოები მაშინვე გამოჩნდა ნიუ-იორკის გაზეთების პირველ გვერდზე. ეს ვიზიტი, როგორც ჩუმი ენა, მიუთითებდა, რომ შეერთებული შტატები მხარს უჭერდა ჩინეთს და მი-

ანიშნებდა, რომ ქვეყნებმა მხარი უნდა დაუჭირონ ჩინეთის გაეროში შესვლას.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში მისი იურიდიული ადგილის აღდგენამ სწრაფად გააფართოვა ჩინეთის დიპლომატიური ასპარეზი მთელს მსოფლიოში, რითაც შექმნა ახალი ვითარება საგარეო საქმეებში.

მას შემდეგ, რაც კუომინტანგის (გომინდანგის)¹ წარმომადგენელი გაეროდან გააძევეს, ტაივანის ხელისუფლება ერთ ღამეში „საერთაშორისო ობოლი“ გახდა. 20-ზე მეტმა ქვეყანამ მაშინვე განწყვიტა დიპლომატიური ურთიერთობები ტაივანთან და აღიარა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა. იყო უპრეცედენტო ზრდა ჩინეთთან დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარებაში.

„პინგ-პონგის დიპლომატიის“ დაწყებიდან ერთ წელზე ნაკლები ხნის შემდეგ, ჩინეთმა თანმიმდევრულად დაამყარა ან აღადგინა დიპლომატიური ურთიერთობები, სულ მცირე, ელჩების დონეზე 38 ქვეყანასთან, მათ შორის კანადასთან, იტალიასთან, ავსტრალიასთან, იაპონიასთან, გაერთიანებულ სამეფოსთან და გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკასთან. დასავლეთის ქვეყნების უმეტესობამ ასევე დაამყარა ნორმალური დიპლომატიური ურთიერთობები ჩინეთთან და 40-ზე მეტი ქვეყანა, რომელიც თავდაპირველად შეერთებული შტატების გავლენის ან კონტროლის ქვეშ იყო, ასევე შეიკრიბა ჩინეთთან დიპლომატიური ურთიერთობების დასამყარებლად. მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებთან დიპლომატიური ურთიერთობების ნორმალიზაციის რეალიზაციისას, ჩინეთმა ასევე გააძლიერა თავისი საგარეო ეკონომიკური კავშირები და მისი საგარეო ვაჭრობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა (The Myths and...2021).

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის პრემიერ ჯოუ-ენ ლაის მიწვევით, ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი რიჩარდ ნიქსონი ეწვია ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას 1972 წლის 21 თებერვლიდან 28 თებერვლამდე. პრეზიდენტს თან ახლდა ქალბატონი ნიქსონი, აშშ-ის სახელმწიფო მდივანი უილიამ როჯერსი, პრეზიდენტის თანაშემწე დოქტორი ჰენრი კისინჯერი და სხვა ამერიკელი ოფიციალური პირები.

„პრეზიდენტი ნიქსონი 21 თებერვალს შეხვდა ჩინეთის კომუნისტური პარტიის თავმჯდომარეს მაო ძედუნს. ორ ლიდერს ჰქონდა აზრთა სერიოზული და გულწრფელი გაცვლა ჩინეთ-ამერიკის ურთიერთობებსა და საერთაშორისო საკითხებზე“ (Nixon 1978: 709). ვიზიტის დროს, პრეზიდენტმა ნიქსონმა და პრემიერმა ჯოუ ენ ლაიმ გამართეს ვრცელი, სერი-

¹ ჩინურად – „ეროვნული პარტია“. ჩინეთის პოლიტიკური პარტია 1894-1949 წლებში. 1949 წლიდან პარტია მოღვაწეობს ტაივანზე.

ოზული და გულწრფელი დისკუსია ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას შორის ურთიერთობების ნორმალიზაციასა და ორმხრივი ინტერესის სხვა საკითხებზე. გარდა ამისა, იმავე სულისკვეთებით, მოლაპარაკებები გამართეს სახელმწიფო მდივანმა უილიამ როჯერსმა და საგარეო საქმეთა მინისტრმა ჯი პენგ ფიმ.

პრეზიდენტი ნიქსონი და მისი პარტია ეწვივნენ პეკინს, კულტურულ, სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო პროექტებს, ასევე მოინახულეს ჩინეთის დიდი კედელი და სხვა მნიშვნელოვანი კულტურულ-ისტორიული ძეგლები. პირველმა ლედიმ – პეტ ნიქსონმა მოინახულა სკოლები, ფაბრიკები და საავადმყოფოები პეკინში, ჰანჯოუსა და შანხაიში პრესის დიდ კორპუსთან ერთად.

დიდი კედელის მონახულების წინა საღამოს ძლიერ თოვდა და პეკინის ათასობით მცხოვრები და ჯარის პერსონალი მთელი ღამის განმავლობაში მუშაობდნენ ქუჩების გასასუფთავებლად, რათა ამერიკელებს შესძლებოდათ ავტომობილის მართვა. ეს საქციელი მნახველებმა ძალიან დააფასეს, მაგრამ თავად კედელმა უფრო დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა პრეზიდენტ ნიქსონზე, რომელმაც მას უწოდა „სიმბოლო იმისა, თუ როგორი იყო ჩინეთი წარსულში და რა შეიძლება გახდეს ჩინეთი მომავალში“.

„მას შემდეგ, რაც ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის და ამერიკის შეერთებული შტატების ლიდერებს ამდენი წლის განმავლობაში არ ჰქონდათ კონტაქტი, მათ მიეცათ შესაძლებლობა გულწრფელად გასცნობოდნენ ერთმანეთის შეხედულებებს სხვადასხვა საკითხებზე, რაც ორივე მხარის აზრით სასარგებლოა. მათ მიმოიხილეს საერთაშორისო ვითარება, რომელიც განიცდის დიდ ცვლილებებს და განმარტეს მათი შესაბამისი პოზიციები და დამოკიდებულებები“ (Nixon 1978: 375).

მოგზაურობის დასასრულს, ორმა მთავრობამ გამოსცა შანხაის კომუნიკე, რომელშიც თითოეულმა გამოხატა თავისი პოზიცია ნორმალიზაციის გადამწყვეტ დაბრკოლებაზე ტაივანის საკითხთან დაკავშირებით. ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკამ დაადასტურა, რომ ტაივანი იყო ჩინეთის ნაწილი და რომ ის ეწინააღმდეგებოდა ყველა მცდელობას ორი ჩინეთის, ერთი ჩინეთის და ერთი ტაივანის, ანუ დამოუკიდებელი ტაივანის შექმნის მცდელობებზე. შეერთებულმა შტატებმა განაცხადა, რომ „აღიარებს, რომ ტაივანის სრუტის ორივე მხარეს მყოფი ყველა ჩინელი ამტკიცებს, რომ არსებობს მხოლოდ ერთი ჩინეთი და რომ ტაივანი ჩინეთის ნაწილია“ და რომ იგი არ ეწინააღმდეგებოდა ამ პოზიციას. შეე-

რთებულმა შტატებმა ასევე აღნიშნა ტაივანის საკითხის მშვიდობიანი გადაწყვეტის პოვნის მნიშვნელობა და რომ აპირებს ტაივანიდან აშშ-ს დარჩენილი ჯარების გაყვანას (president Nixon arrives in China... 2009).

„შანხაის კომუნიკეში დადგენილმა პრინციპებმა საფუძველი ჩაუყარა ორ ქვეყანას შორის ოფიციალური დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარებას (კარტერის ნორმალიზაციის ეტაპი) 1979 წელს. გლობალურ დონეზე დაახლოებამ ფუნდამენტურად შეცვალა ცივი ომის კონტექსტი და გავლენა მოახდინა შემდგომ მოძრაობაზე დაძაბულობის განმუხტვისკენ შეერთებულ შტატებსა და საბჭოთა კავშირს შორის“ (normalization and after... 1979).

პრეზიდენტმა ნიქსონმა, ქალბატონმა ნიქსონმა და აშშ-ის დელეგაციამ მადლობა გადაუხადეს ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობას და ხალხს თავაზიანი მასპინძლობისთვის.

შეერთებულ შტატებსა და ჩინეთს შორის ურთიერთობამ მრავალი აღმავლობა და დაცემა განიცადა 1972 წლიდან, მაგრამ, ვფიქრობ, სამართლიანია იმის თქმა, რომ ნიქსონის ისტორიულმა ვიზიტმა შესაძლებელი გახადა „ჩინეთის კარის გახსნა“ და ურთიერთობების აშენება. შეერთებულ შტატებს ახლა შეეძლო გამოეყენებინა უფრო მჭიდრო დიპლომატიური ურთიერთობები ჩინეთთან, როგორც ბერკეტი საბჭოთა კავშირთან ურთიერთობისას, განსაკუთრებით ვიეტნამის საკითხში. გარდა ამისა, შეერთებულ შტატებს შესაძლოა გამოეყენებინა ჩინელები ჩრდილოეთ ვიეტნამის საპირწონედ. სოციალისტური სოლიდარობის შესახებ მათი პრეტენზიების მიუხედავად, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა (ჩსრ) და ჩრდილოეთ ვიეტნამი, საუკეთესო შემთხვევაში, ძლიერ საეჭვო მოკავშირეები იყვნენ. როგორც ისტორიკოსმა ვალტერ ლაფებერმა თქვა, ვიეტნამის გამოყენების ნაცვლად ჩინეთის შესაკავებლად, ნიქსონმა დაასკვნა, რომ სჯობდა ჩინეთი გამოეყენებინა ვიეტნამის შესაკავებლად. თავის მხრივ, ჩსრ-ს სურდა კიდევ ერთი მოკავშირე საბჭოთა კავშირთან მზარდი დაძაბული ურთიერთობების დროს და, რა თქმა უნდა, მიესალმა აშშ-ჩინეთის ურთიერთობის გაზრდის შესაძლებლობას.

გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა:

- ▶ კაჭარავა 2018: კაჭარავა ვასილ, „დემოკრატიის გაკვეთილები, ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკური ისტორია 1877-2008 წლები, თბილისი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2018;
- ▶ მსოფლიო ჰეგემონი 2014: XX საუკუნის ისტორია – TIME – აშშ – მსოფლიო ჰეგემონი, თბილისი, გამომცემლობა პალიტრა L, 2014;
- ▶ Nixon 1978: Nixon Richard. RN The Memoirs of Richard Nixon, New York, NY10020, Simon & Schuster, 1978;
- ▶ Tudra 2012: TudraChris. „A COLD WAR TURNING POINT. Nixon and China,1969-1972“. Published by Louisiana State University Press, 2012;
- ▶ US Election of 1968: US Election of 1968 – Voting Results Map. <https://gisgeography.com/us-election-1968-map/> ბოლოს დამოწმებულია 30.03.2022;
- ▶ Foreign Relations of... 2003: Foreign Relations of the United States, 1969–1972 <https://history.state.gov/historicaldocuments> ბოლოს დამოწმებულია 30.03.2022;
- ▶ The Myths and...2021:The Myths and Realities of Ping-Pong Diplomacy; <https://www.historytoday.com/miscellanies/myths-and-realities-ping-pong-diplomacy> ბოლოს დამოწმებულია 29.03.2022;
- ▶ president Nixon arrives in China... 2009: president Nixon arrives in China for a talk, <https://www.history.com/this-day-in-history/nixon-arrives-in-china-for-talks> ბოლოს დამოწმებულია 29.03.2022;
- ▶ normalization and after... 1979: normalization and after: relations with the United States, <https://www.jstor.org/stable/40201818> ბოლოს დამოწმებულია 28.03.2022

Goga Tskhvediashvili

BA in History, TSU

RICHARD NIXON AND A NEW STAGE IN US-CHINA RELATIONS (SUMMARY)

The most important event in Sino-US relations in the first half of the twentieth century took place on October 1, 1949, when Mao Zedong announced the creation of the People's Republic of China in Beijing. It was during this period that, for 22 years, there were no more diplomatic relations between the mainland (Maoist) China and the United States. The “Gordian knot” was

solved by the thirty-seventh president of the United States, Richard Nixon, who, by „opening the door“ to China, made one of the most important diplomatic breakthroughs of the century.

In the run-up to the 1968 presidential election, former US Vice President and Republican Party presidential candidate Richard Nixon hinted at establishing relations with the People's Republic of China (this presidential election ended with Nixon winning). This reference by Richard Nixon was also correct and timely, as by this time relations between the Sino-Soviet Union were quite strained (the “harmless conflict” over the border territories soon escalated into a bloody confrontation). After entering a hot phase of the Sino-Soviet confrontation, Henry Kissinger, President Nixon's national security adviser, suggested that Beijing might agree to cooperate with the states against the Soviet Union. Kissinger's role in opening up China is enormous. The so-called “Ping-pong” or table tennis diplomacy has made it possible to establish relations with China and lay the groundwork for Nixon's visit to that country. Throughout 1969-70, President Nixon's administration invited China to negotiate and take friendly steps. The result was not long in coming, and in December 1970, Mao Zedong sent a letter of invitation to Nixon in China.

President Nixon paid a one-week visit to the People's Republic of China in February 1972. During the visit, Richard Nixon met with Chinese leaders (including Mao Zedong, of course). The American public was allowed to see China for the first time in decades (certainly through photo and video lenses). At the end of the trip, the two governments issued a Shanghai Communiqué in which they each expressed their position on the crucial obstacle to normalization on the Taiwan issue. Richard Nixon called his visit to China “World Replacement Week.”

Thus, as a result of this historic visit of President Nixon, China-US relations, which had been severed for 23 years, were restored and the basis for diplomatic, trade and other relations was laid. Also, rapprochement with China helped the United States end the war diplomatically with a powerful communist country in Southeast Asia (Vietnam).